

Jochen Hippler
Verdens farligste land?
Læseprøve

Krisen - Militærstyre, vold og islam

– blandt andet fra *National Highway Authority* (som har ansvar for bygning og vedligeholdelse af hovedveje), uddannelsesministeriet og den myndighed, som forestår vand- og strømforsyning.²⁷⁶ Hermed blev en praksis, der var blevet etableret af general Musharraf, ophævet. Kort forinden havde general Kayani advaret sine officerer mod at pleje omgang med politikere.

Rizvi anfører, at militæret har fire muligheder for at trække sig tilbage fra magten: Afskedigelse af topgeneralerne fra aktiv tjeneste, således at de fortsætter deres magtudøvelse som civilister; overgivelse af magten til omhyggeligt udvalgte civilister, der tjener som facade for en fortsat militær magtudøvelse; tilbagetrækning til kasernerne under skarp overvågning af og kontrol med den tiltrædende civile regering; og endelig gennemførelse af en permanent forfatningsretslig ændring, som sikrer militæret en vis indflydelse på eller et opsyn med de civile politikere.²⁷⁷

Da de problemer, der var forbundet med partisystemet ikke er blevet fjernet under den militære magtudøvelse – og under de betingelser, der gælder for et militærregime, heller ikke kunne fjernes –, eksisterer den risiko, at cyklen med skiften mellem civil og militær magt kan begynde forfra.

Vold, borgerkrige og terrorisme

Det pakistanske samfund har gennem de seneste år lidt under omfattende politisk vold, især som følge af terroristiske anslag og regionale borgerkrigstilstande. Den blodige storm på den ”Røde Moské” i Islamabad, en række sprængstofattentater, som knyttede sig hertil og drabet på den tidligere ministerpræsident Benazir Bhutto (alle i sidste halvår af 2007) har skabt øget opmærksomhed om dette i den europæiske offentlighed.

Tager vi reportagerne i det førende dagblad *Dawn* for en enkelt, særlig blodig dag i efteråret 2007, så danner de et lige så illustra-

tivt som dramatisk billede. Den 25. november 2007 var der følgende overskrifter i avisen:

- ”18 dræbt ved et selvmordsattentat i Rawalpindi
- Landsbyer i Mirali under beskydning: tre døde
- Nye sammenstød i Kurram Agency
- Eksplosion afbryder togforbindelsen ved Quetta
- Rakter rammer ministers hus
- Bombeanslag i Swabi og Mardan
- Artilleribeskydning i Swat-dalen fører til panik
- Trusler fører til lukning af 60 forretninger
- To bomber desarmeret
- Sikkerhedssituationen er ikke dårlig, siger ministeren: i dette år 1.000 dræbte
- Fem personer arresteret med 175 kg heroin
- Hyderabad: Domsafsigtelse i sagen om mordet på Balach
- Mirphurkas: journalist skudt
- Shikarpur: to dræbt under sammenstød
- Kohat: Taleban frigiver stadig ikke gidsler”²⁷⁸

Allerede i denne øjebliksopgørelse får man et billede af meget forskellige former for vold i de forskellige dele af landet, som tilsammen udgør en krise. Hvad, der indledningsvis var punktvis anslag i Baluchistan, har siden 2003 udviklet sig til en opstand, som i mellemtiden omfatter størstedelen af provinsen, og som bliver bekæmpet med hård hånd af militæret. I Nordvestprovinsen hersker der i mange regioner åben krig – som i dele af stammeområderne – dertil kommer sprængstofanslag og selvmordsterrore. Medlemmer af provinsregeringen og højere religiøse ledere afviser ofte at modtage endog europæiske besøgende, idet de frygter anslag – i en så gæstevendig region er det afgjort en uvant erfaring.²⁷⁹

Det er betegnende for situationens alvor, at Nordvestprovinsens informationsminister, Syed Imtiaz Hussain Gilani, i efteråret 2007

Krisen - Militærstyre, vold og islam

redegjorde for, at terrorisme gennem det seneste år havde krævet omkring tusind ofre, men samtidig bagatelliserende karakteriserede provinsens sikkerhedssituation som ”alt i alt slet ikke dårlig”.²⁸⁰ I realiteten er den, især i Nordvestprovinsen, dramatisk.

Under forberedelserne til parlamentsvalget i februar 2008 betegnede myndighederne sikkerhedssituationen i kun 6 ud af Nordvestprovinsens 24 distrikter som ”normal”, i 9 vurderede de den som ”kritisk” (*sensitive*), i 4 som ”meget kritisk” og i 5 som ”særdeles kritisk” (*most sensitive*).²⁸¹ Herunder blev de særligt usikre stammeområder (arealmæssigt mere end en tredjedel af provinsen) ikke engang nævnt.

Voldsbølgen begyndte fra sommeren 2007 også at brede sig til nøgleprovinsen Punjab, som indtil da alt i alt havde været relativt fredelig.

I de vestlige lande hersker der ofte den opfattelse, at der i Pakistan foregår en kamp mellem ”radikale islamistiske” grupper og ”sekulære” kræfter.²⁸² Islamiske partier og religiøse kræfter identificeres med volden, mens sekulære aktører refleksmæssigt regnes for ”moderate” og ”demokratiske”. I realiteten er det imidlertid særdeles tvivlsomt, hvorvidt spørgsmålet om sekularitet eller religiøs orientering beskriver de grundlæggende konfliktlinier i Pakistan, for vi har at gøre med meget forskellige konfliktlinier og voldsudgangspunkter, som må analyseres hver for sig – og forbindelsen mellem den religiøse radikalisme og den politiske magt er langt mere kompliceret, end den tager sig ud på afstand.

Konfessionelle konflikter

Siden midten af 1980'erne og i forøget omfang i 1990'erne er der forekommet konfessionel vold i de forskellige landsdele (med tyngdepunkt i Punjab), først og fremmest i form af attentater og massakrer udført af sunnitiske og shiitiske ekstremistgrupper. I de femten år fra 1987 til 2002 døde flere end tusind mennesker

som følge af denne vold, heraf skønsmæssigt 60 procent shiitter.²⁸³ Disse konflikters rødder går tilbage til tiden med Zia ul-Haqs diktatur, da dennes regime efter revolutionen i Iran var bekymret for, at shiitisk radikalisme kunne brede sig til Pakistan, samtidig med at det selv gennemførte en eksplicit sunnitisk islamisering. I denne sammenhæng fremmede diktaturet sunnitiske ekstremister, som i et vist omfang gik voldeligt frem mod shiitter, hvilket førte til modvold fra shiitiske ekstremister. Udgangspunktet for denne konflikt lå i bestemte regioner af Punjab (frem for alt i distriktet Jhang), hvor de feudale storgodsejere for det meste var shiitter, mens dens afhængige landbefolkning hovedsageligt var sunnitter, hvorfor også sociale konflikter fik karakter af konfessionelle opgør. Derfra bredte volden sig til andre regioner. Det kom ekstremistiske grupper til gode, især sunnitiske deobandis, der ikke blot betragter shiisme som en vranglære og dermed som forkastelig, men som en særlig ubehagelig form for kætteri.

Grundkonflikten er latent, også selv om den kun fra tid til anden fører til vold, men den kan på grundlag af lokale konflikter når som helst instrumentaliseres til at skabe større tilspidsninger, som for eksempel i 2005 i Gilgit eller ved anslag i Punjab, i Karachi eller i Norvestprovincen. Højdepunktet i denne bølge af konfessionel vold mellem sunnitiske og shiitiske ekstremister blev nået i midten af 1990'erne for derefter at tage betragteligt af. I den seneste tid er den konfessionelle vold som følge af de generelt skærpede politiske spændinger på ny steget dramatisk: I 2006 blev 201 dræbt og 349 såret under interkonfessionelle sammenstød eller anslag; i 2007 blev 441 dræbt i 341 episoder (heraf flere end 300 alene i Kurram Agency i Nordvestprovinsens stammeområder), og 630 blev såret.²⁸⁴ Stedvis kom det også til terroristisk vold mellem sunnitiske grupper (deobandis mod barelvis). Det blodigste tilfælde var et bombeanslag med 57 døde i Karachi i april 2006.²⁸⁵

Latent borgerkrig i Karachi

Også i Karachi og de øvrige storbyer i Sindh går voldens årsager tilbage til Zia ul-Haqs tid. I slutfasen af hans islamistiske diktatur blev muhajirenes entydigt sekulære MQM støttet af regeringen med det formål at svække Sindh-nationalismen og PPP. Muhajirene, de tidligere flygtninge fra Indien og deres efterkommere, havde efter statsgrundlæggelsen frem for alt betragtet sig som ”pakistanere” og altså således placeret sig selv hinsides landets etniske og konfessionelle strukturer, og de sympatiserede for størstedelens vedkommende med det islamistiske *Jamaat-i-Islami*. Fra 1978 – i dette år blev *All Pakistan Muhajir Students Organization* (APMSO), altså en studenterbevægelse specielt for muhajirer, grundlagt under ledelse af Altaf Hussain – udviklede muhajirene i stigende grad en egen ”etnisk” identitet, som udsprang af en voksende fornemmelse af at være forfordelt, især i Sindhs uddannelsesvæsen og offentlige tjeneste. I 1984 opstod ud af denne studenterorganisation *Muhajir Qaumi Movement* (MQM, i 1997 navneændring til *Muttahida Qaumi Movement*), et parti, som repræsenterede muhajirenes interesse over for sindhiere, til dels også pasktunerne og staten. Frem til begyndelsen af 1990’erne opnåede det en dominerende position i Sindhs storbyer, først og fremmest i Karachi og Hyderabad. Denne fremgang rettede sig også mod PPP’s stærke – og ligeledes sekulære – position, som især var og fortsat er meget stærk i Sindhs landområder. Da Zia ul-Haqs regime, der fremstod som islamistisk, betragtede PPP som den største trussel, støttede det (gennem den militære efterretningstjeneste ISI) på diskret vis og på trods af alle ideologiske forskelle MQM’s fremgang.

Som følge af modsætningen mellem muhajir og sindhi blev Sindh politisk delt. Denne opdeling eksisterer endnu i dag, idet MQM hurtigt frigjorde sig fra rollen som et taktisk instrument for centralregeringen. Partiet vaklede længe mellem forbund med

andre partier på stats- og provinsniveau og en volds- og intimideringspolitik. Det gik i en periode ind for en deling af Sindh: Af området omkring Karachi – hvor partiet havde flertallet – skulle der dannes en selvstændig provins.

I 1980'erne og 1990'erne kom det til alvorlige konflikter i Karachi. På kulminationen af denne voldsbølge blev på kun ét år, i 1995, omkring to tusinde mennesker myrdet af politiske årsager. Igennem nogle år var massakrer næsten på dagsordenen. MQM bestræbte sig med alle midler på at befæste sin kontrol over Karachi. Ayaz Amir peger på, at den almægtige MQM-formand opfordrede sine tilhængere til at sælge deres tv og anskaffe sig våben for pengene. Taktikker, som skulle indgyde dets modstandere frygt, blev et vigtigt kendetegn for MQM.²⁸⁶ Nogle kritikere – blandt dem den prominente sekulære oppositionspolitikker Imran Khan – betegner på grundlag af partiets interne organisationsstruktur og dets metoder endnu i dag MQM som ”fascistisk”.

Under Bhuttos og Nawaz Sharifs valgte regeringer greb sikkerhedskræfterne ind med stigende brutalitet. Mellem 1992 og 1994 blev militæret sat ind mod MQM i Karachi, hvilket imidlertid ikke gjorde situationen mere fredelig. Derefter overdrog man opgaven til *Rangers* og politiet, som under ledelse af den civile efterretningstjeneste *Intelligence Bureau* (IB) gik frem med stor brutalitet og var ansvarlige for talrige tilfælde af ”udenretslige drab” på MQM-aktivister og mistænkte.

Som en del af dette opgør støttede efterretningstjenesten også spaltningen af MQM, hvilket førte til omfattende vold fra de to fraktioner mod hinanden og svækkede hovedgruppen, som fortsat blev ledet af Atlat Hussain. Den hårde repression formåede ganske vist at sænke voldsniveauet i Karachi betragteligt, men MQM opretholdt sin politiske dominans i Sindhs storbyer. Således vandt MQM ved parlamentsvalget i 2008 i Karachi 17 ud af 20 parlamentspladser.²⁸⁷

I mellemtiden forsøger MQM ihærdigt at skabe et moderat og

ikke-voldeligt image: ”Pragmatisme” og ”realisme” er nøglebegreber i dets program. Der tales stort set ikke længere om en særskilt provins; i valgprogrammet for parlamentsvalget i 2008 var kravet udeladt, og i stedet bliver der nu krævet mere autonomi for alle provinser. MQM har i nogle år forsøgt at overvinde sit image som en etnisk bevægelse for mujahir, men partiet har indtil videre ikke megen succes uden for de store byer i Sindh. Medvirkende hertil er også, at partiet ikke altid kan leve op til sit ny fredelige image: Der er således meget, som taler for, at dette var med til at organisere de voldsudskejelser i Karachi i maj 2007, som kostede omkring 40 døde.

For hele Pakistan er en løsning af konflikten mellem sindhi og mujahir af stor betydning, ikke mindst fordi Karachi økonomisk er langt den vigtigste by i landet. Efter mordet på oppositionslederen Benazir Bhutto fremhævede det lokale industri- og handelskammer, at de efterfølgende plyndringer, brandstiftelser og andre voldshandlinger havde ført til et tab på 80 mia. rupier (mere end 880 mio. euro).²⁸⁸ Efter valget i 2008 er forholdet mellem PPP og MQM blevet tydeligt forbedret – i en sådan grad, at de endog har dannet en fælles regering i Sindh. Dermed synes 1990'ernes skarpe konfrontation at være overvundet – omend grundkonflikten mellem by og land og mellem middelklasse og feudalinteresser fortsat består.

Opstand i Baluchistan

Baluchistan oplevede allerede i 1970'erne – i Zulfikar Ali Bhuttos regeringstid – en opstand mod centralregeringen, som regeringen med indsættelse af militær forsøgte at slå ned med hård hånd.

I 1973 fik Pakistan en demokratisk, ”føderal” forfatning, som ganske vist fastsatte en stærk centralregering, men ikke desto mindre tildelte provinserne vigtige rettigheder. Zulfikar Bhutto ignorerede imidlertid forfatningens føderale karakter, som han

selv i væsentlig grad havde været med til at præge, afskedigede den baluchiske provinsregering og forbød endog det i Baluchistan og Nordvestprovinsen stærke, sekulære *National Awami Party*, som havde dannet regering sammen med det konservativ-religiøse JUI. Det udløste en opstand, hvor *Balochistan People's Liberation Front* (BPLF), *Balochistan National Army* (BNA) og *Baloch Students Organization* (BSO) organiserede modstanden, der havde en sekulær og socialistisk karakter. Endnu efter fire års hård undertrykkelse og tusinder af dræbte var militæret ikke i stand til at bringe konflikten til ophør – først efter Zulfikar Ali Bhuttos fald bragte lige netop general Zia ul-Haq opstanden til afslutning gennem en forhandlingsløsning.

Ved begyndelsen af det ny århundrede blev en ny opstand indledt. Siden da har historien gentaget sig under noget anderledes betingelser: Atter kæmper militæret med stor brutalitet mod oprørere. Men det er nu relevant at tale om en decideret borgerkrig, som siden 2007 har omfattet næsten hele provinsen. Ifølge opgørelser fra politiet er de terroristiske anslag siden da taget drastisk til: fra 5 i 2002 til 415 i 2006.²⁸⁹

Som i Karachi i 1990'erne spiller religion ingen rolle i denne voldsbølge; det er snarere den autoritære centralregerings ignorering og forfordeling af provinsen, der er afgørende. Behandlingen af nogle store projekter i provinsen er af central betydning. I centrum af striden står især bygningen af havnen i Gwadar. Selv om Gwadar ligger i Baluchistan, har hverken provinsregeringen eller lokalbefolkningen haft nogen indflydelse på projektet. Befolkningen i og omkring Gwadar blev tvangsflyttet og kunne på grund af havnen og det dermed forbundne afspærrede område ikke længere fiske (hvilket var området's vigtigste næringsvej); de mistede deres jord og fik knap nok arbejdspladser ud af projektet.²⁹⁰

Tilsvarende forholder det sig med gasforekomsterne i Baluchistan. Provinsen menes at råde over 19 billioner kubikfod

naturgas og 6 billioner tønder råolie.²⁹¹ Gassen har siden 1950'erne bidraget til Pakistans energiforsyning, men den kommer sjældent provinsen til gode. Heller ikke salgsprisen på naturgassen beløber sig til mere end en brøkdel af, hvad Sindh og især Punjab får for deres gas, hvilket naturligvis bliver betragtet som en alvorlig diskriminering.²⁹²

Et yderligere konfliktpunkt var, at hæren uden samråd med provinsregeringen eller befolkningen begyndte at anlægge kaserne i Baluchistan, hvis garnisoner tydeligvis havde til formål at kontrollere befolkningen i følsomme områder som eksempelvis Gwadar, Dera Bugti og Kohlu, der traditionelt er beboet af regeringskritiske stammer, som allerede tidligere havde kæmpet for deres provins' autonomi og rettigheder.

Den bedagede baluchiske nationalistleder Sardar Ataullah Mengal (fra 1979 til 2004 i eksil) forklarede i et interview baggrunden for konflikten således: ”Prøv engang at se på disse såkaldte megaprojekter og på, hvorledes de bliver gennemført. Først bliver jorden på grundlag af manipulerede matrikler overdraget til nogle personer. Ejendomsmafiaen sælger derpå jorden til investorer fra Karachi, hvorfor alle disse megaprojekters kontorer og investorer befinder sig i Karachi. Så finder vi ud af, at også arbejdskraften til alle disse projekter kommer fra Karachi. Derudover går alle skatter i forbindelse med projekterne til forbundsregeringen, i hvilken vi ikke reelt er repræsenteret. Hvorledes skal vi, befolkningen i Baluchistan, profitere af sådanne projekter? Alt, hvad vi får, er en bunke støjende og stinkende maskiner og fordrivelse af de lokale beboere. Vi frygter, at befolkningen i Baluchistan som resultat af disse projekter bliver en minoritet.”²⁹³

I hovedstaden Quetta og langs den afghanske grænse udgør pashtuner allerede flertallet – i dette indgår tillige flygtninge fra Afghanistan, hvis tilstedeværelse også belaster provinsen økonomisk. Og nu frygter man, at gigantprojekter som havnen i Gwadar vil udløse en ny migrationsdynamik. Baluchiske politikere peger

på Karachi som et eksempel på, hvordan de oprindelige beboere af sindhi som følge af byens økonomiske dynamik – og dens status af indtil for nylig at være landets eneste havn for oceangående skibstrafik – er blevet til en lille minoritet. I Baluchistan er risikoen langt større: Baluchistan har kun 6 til 8 millioner indbyggere (balucher og pashtuner) – hvis Gwadar på et tidspunkt ville nærme sig Karachis størrelse, ville man ikke kun være marginaliseret dér, men udgøre et håbløst mindretal i hele provinsen.

Det er autoritarismen, manglen på føderalisme og demokratisk indflydelse samt striden om ressourcerne, som er årsag til volden. Religiøs ekstremisme spiller her ingen rolle, og når det er tilfældet, så drejer det sig højst om provinsinterne overgreb fra sunnitiske ekstremister mod shiitter (som oftest skabt af pashtuner). Men i stedet for at gøre de sekulære baluchiske aktører til partnere i en politik mod den religiøse ekstremisme i nabolandet Afghanistan og i Nordvestprovinsen satte præsident Musharraf med sin kvasikoloniale politik næsten hele provinsen op mod centralregeringen. I mellemtiden er der skønsmæssigt sat 25.000 soldater og paramilitære tropper ind i kampen mod oprørerne; der bliver anvendt Cobra kamphelikoptere og F-16 kampfly.²⁹⁴ Regeringen synes at knytte sine forhåbninger til en militær sejr. Præsident Musharraf erklærede i maj 2007 optimistisk, at hæren allerede havde ødelagt ”65 terroristiske lejre”, og at de resterende ”tre til fire” ville ”snart blive elimineret”.²⁹⁵ En sådan sejr er imidlertid usandsynlig, ikke mindst fordi militæret andre steder står over for næppe løsbare opgaver.

Borgerkrig i Nordvestprovinsen

Nordvestprovinsen har udviklet sig til Pakistans blodigste konfliktcentrum. Alene i stammeområderne blev der i 2007 dræbt mindst 1.681 mennesker i terroristiske anslag eller i kampe; det var næsten 47 procent af alle dræbte i Pakistan, og dette skal ses